



RIMMERT RIEDSTRA



KRISTIAN BAKKER



BAREND WIND



LIAN HEINHUIS

# RAPPORT VAN DE JURY



**E**en nieuw sociaal contract! Dat is wat vandaag de dag nodig is. De verbinding tussen overheid en inwoner, tussen politiek en burger, tussen mens en markt is in het ongereede geraakt. Een nieuw sociaal contract is het aanbevolen recept om de balans te herstellen. Of je het nu aan Lodewijk Asscher, Kim Putters of Pieter Omtzigt vraagt. Hoogste tijd dat we het sluiten, dat nieuwe contract.

## *De opdracht*

Maar wat is dat eigenlijk: een sociaal contract? Wat staat daar zo ongeveer in? En wie sluit het met wie? Is het iets van de politiek of van de samenleving? Van de staat of van de burger? En bestaat er eigenlijk zo iets als een sociaaldemocratische versie van dat contract? Of is een sociaal contract politiek neutraal? Dit type vragen bracht niet minder dan vierendertig jonge denkers tot een inzending voor de Banningprijs 2022. Een breed veld aan deelnemers bovendien, van iemand die zichzelf beschouwt als een ‘conservatief-liberaal’ tot klassieke sociaaldemocraten en linkse vernieuwers. Een nieuw sociaal contract inspireert blijkbaar velen tot reflectie.

Want zoals zo vaak komt het aan op de invulling, de uitwerking, de definitie van een veelgebruikte frase. In zichzelf is een nieuw sociaal contract een mooie leuze en kunnen velen instemmen met de analyse dat juist dat nieuwe contract

momenteel hoognodig is. Maar tegelijkertijd zullen antwoorden op bovenstaande vragen altijd omstreden zijn.

Hoe moeten we dan verder?

Het debat over de samenhang in de samenleving, de vraag wie we met elkaar willen zijn en hoe we opbrengsten en onzekerheden in een moderne economie verdelen. De gedachte dat de overheid er moet zijn voor de burger en dat we wetten samen maken. Het zijn allemaal onderdelen van dat befaamde sociale contract. Maar zoals zo vaak: als iets zo ongeveer overal over gaat, gaat het in essentie nergens meer over.

Daarom stelden we de vraag aan een nieuwe generatie. Wat is volgens hen nu precies dat sociaal contract? Hebben we een nieuw contract nodig? En waarom dan, werkt het oude niet meer? En wat staat er dan in dat nieuwe contract, dat maakt dat het beter voldoet dan het oude? Opdracht was op deze vragen een antwoord te formuleren in de vorm van een compact en prikkelend essay, waarin wordt toegewerkt naar een goed onderbouwde, puntige conclusie. Stijl en opbouw waren daarbij voor de jury belangrijke beoordelingscriteria, net als de vraag of uit het essay een boodschap sprak die nog niet eerder gehoord was.

## *De genomineerden*

De jury heeft op basis van deze criteria de stukken beoordeeld en uiteindelijk vier essayisten genomineerd. Op volgorde van binnenkomst waren dat:

*De spiegel van de samenleving*

Door Rimmert Riedstra

*De samenleving als sociaal contract:*

*van verhulling naar onthulling*

Door Kristian Bakker

*Sociaaldemocraat, hou je oog op de bal*

Door Barend Wind

*De valse belofte van een nieuw*

*sociaal contract*

Door Lian Heinhuis

**Rimmert** Riedstra legt ons in zijn essay uit dat als het sociaal contract gaat over de manier waarop overheid en burger zich tot elkaar verhouden, het strafrecht toch wel de meest pregnante uiting is van dat contract. En als dat het geval is, is het dan rechtvaardig dat het strafrecht zo bepaald wordt door het bestraffen van de individuele verdachte? Is iemand die de wet overtreedt daaraan eigenlijk alleen zelf schuldig? Of hebben wij, als samenleving, ook schuld? In de spiegel van het strafrecht toont zich het falen van het collectief. In opvoeding en onderwijs, in 'socialisatie' in de normen en waarden die we met elkaar hebben afgesproken. Door zijn juridische overwegingen te combineren met de door onze premier zo gemaakte sociologische theorievorming, ontstaat een mooi pleidooi voor een nieuwe institutie. De 'Sociale Aanklager' wordt in het leven geroepen. Zodat de verdachte niet alleen in de beklagenbank staat en de rechtspraak gaat over meer dan schuld en boete.

De jury werd getroffen door de eigenzinnigheid van een auteur die de vraag naar een reflectie op het sociaal contract schaamteloos maar overtuigend gebruikt om zijn eigen stokpaardje te berijden. Vraag is wel in hoeverre de auteur hier de individuele verantwoordelijkheid niet al te zeer uitvlakt. Is een dader dan eigenlijk ook altijd slachtoffer? En welke straf

eist die Sociale Aanklager dan precies voor het vergrijp van wij, de samenleving tegen deze arme zondaar? Het zijn vragen rond de praktische en morele implicaties van het betoog die misschien nog wel een antwoord hadden verdiend. Het stuk leest bovendien als geschreven door een jurist en dat is wellicht een aanbeveling waar het gaat om de helderheid en opbouw, maar bevordert niet altijd het leesplezier. Toch blijft het in je hoofd zitten en nodigt het uit tot tegenspraak. En is dat niet juist de essentie van een goed essay?

**Kristian** Bakker pleit op zijn beurt in zijn essay tegen het voortdurende geklets over een nieuw sociaal contract. Want dat is het: geklets. Waarom zou je het over een sociaal contract hebben, als het onrecht zich onder onze neuzen voltrekt. Wat zijn we waard, als we bij een figuurlijk haardvuurtje gaan zitten filosoferen, terwijl een betaalbaar huis voor velen een illusie is en een kwart van de leerlingen laaggeletterd? Het gesprek over het sociaal contract is niets meer dan waardeloze pronk, een dikke laag mist waardoor de werkelijke problemen aan het zicht onttrokken worden. Doelbewust volgens de auteur. Ophouden daarmee, en aan het werk.

Hoewel de jury de kern van dit appèl wel herkent en ziet dat de auteur zijn filosofische bronnen kent en deze op een overtuigende manier kan aanboren om tot nader inzicht te komen, blijven wel wat vragen liggen. Worden sommige bochten niet wat al te gemakkelijk genomen, bijvoorbeeld? Belangrijker is dat het einde van het essay het sterke begin niet naar de kroon weet te steken. Want wat moeten we nu dan gaan doen? Wie gaat er op de barricaden? Is deze boodschap voldoende om mensen aan te sporen? Of spreekt het te veel over verhullende mist en te

weinig over het uitzicht dat volgt als die uiteindelijk is opgetrokken? De jury werd door de auteur meegenomen op een spannende reis om uiteindelijk net te haastig om de hoek te worden afgezet bij een onooglijk bedrijvenpark. Uit solidariteit wellicht, maar dan? Het voelt nog niet echt als nieuw elan, maar wat niet is kan nog komen. Door de mistbanken heen de feiten voor ogen houden is immers altijd de eerste stap.

**Barend** Wind ging er als planoloog eens goed voor zitten. Eindelijk zou hij die tot vervelens toe herhaalde klachten over inkomensongelijkheid voor eens en voor altijd de wereld uit helpen door op een nog veel groter probleem te wijzen. Rechtvaardigheid is niet ééndimensionaal! Het is ruimtelijk. Na een inleiding over de praktische levens van twee mensen volgt een heerlijk terloopse behandeling van klassieke denkers als Marx en Rawls om uiteindelijk uit te komen in Almere. Ja, Almere! Bij een pleidooi voor een overheid die op democratische gronden bepaalt hoe ruimtelijke rechtvaardigheid tot stand komt. Dat juist dat in de polder werkelijkheid werd, is te danken aan zijn vakbroeders en een overheid die durfde in te grijpen in dat wat per definitie van ons allemaal zou moeten zijn: de manier waarop we ruimte inrichten.

Het essay van Wind leidde in de jury tot de meeste discussie. Over Almere natuurlijk, waar niemand wil wonen maar wat warempel het sociaaldemocratisch Utopia blijkt. Maar ook over ruimtelijke aspecten aan rechtvaardigheid, eerlijke toegang tot voorzieningen, het belang van het tegengaan van segregatie en meer aandacht voor vermogensongelijkheid. Het is een

analyse en politiek programma in één en geeft het woonprotest van nu bovendien een mooie intellectuele onderbouwing. Maar toch heeft de jury nog wat vragen. Want wie is er nu aan zet, wat staat ons te doen? Het opnieuw uitvinden van het wethouderssocialisme om die ruimtelijke rechtvaardigheid ook handen en voeten te geven? Een technocratie van planologen? Eindelijk eens tegen die Omgevingswet stemmen? Als we vanuit Almere over het water kijken en nog eens reflecteren op ruimtelijke rechtvaardigheid, wat staat ons dan vervolgens te doen? Een kijkje in de verte had dit mooie essay nog sterker gemaakt.

**Lian** Heinhuis vraagt zich in haar essay af waarom we precies een nieuw sociaal contract nodig hebben. Volstaat het oude dan niet meer? Is de kern van het sociaal contract, dat burgers allemaal iets inleveren aan vrijheid en er bescherming en geborgenheid voor terug krijgen, niet voldoende? En is dat niet in-en-in sociaaldemocratisch eigenlijk? Dus waarom pleiten voor een nieuw sociaal contract als je daarmee de bestaande problemen niet oplost. Terug naar de essentie dus, en wel nu. Onze samenleving is niet rechtvaardig en onze overheid beschermt hen die kwetsbaar zijn niet. Voldoende te doen dus, daar is geen nieuw contract voor nodig. Het zou al heel wat zijn als we het oude weer eerbiedigen. En dat kan, door het maken van de juiste politieke keuzes.

De jury werd getroffen door de prettige stijl en de heldere structuur van het stuk, dat het vraagstuk bovendien lekker praktisch benadert. Geen oude filosofen, maar actuele voorbeelden. Geschreven zoals het hoort, leesbaar voor iedereen die het lezen wil. Maar daardoor is de definitie van het sociaal contract zoals

de auteur die hanteert wellicht wel wat al te kort door de bocht. Dat maakt het stuk kwetsbaar voor kritiek: dit was helemaal niet waar dat gesprek over dat nieuwe contract over ging. Bovendien merkt Heinhuis zelf al op dat links zelf dat oude contract heeft laten versloffen. Dus misschien nu maar even mondje toe. Hoe zou de auteur zich tot dat soort kritiek verhouden, vraagt de jury zich af. En om nu weer een Amsterdamse wethouder op te voeren die ooit aangaf niet normaal te vinden wat niet normaal is levert niet de originaliteitsprijs op. Dat je desondanks direct met de auteur aan de slag wil zegt genoeg over de vaart en flair waarmee het centrale punt gebracht wordt. Geen getreuzel, er is werk te doen.

OOOOO

Vier mooie essays die elk op hun eigen manier de centrale opdracht naar hun hand zetten. Dat maakte het al moeilijk een winnaar te kiezen, maar er was nog een complicatie. Veel van de inzendingen hadden iets eigens, iets dat het waard is verder te overwegen. De jury wil er, naast de genomineerden, nog een essay uitlichten. De vijfde plek in de top vier is namelijk voor Jelle Holtzapffel, met zijn essay over vrijwilligerswerk als hart van het sociaal contract. De jury wil zijn waardering uitspreken voor het stuk, dat met nog wat werk zeker zo lezenswaardig was als de vier genomineerden. Wordt vervolgd: daar gaat u meer van horen.



### *De winnaar*

De Banningprijs 2022 gaat naar het essay dat volgens de jury de sociaaldemocratische beweging op dit moment het meest te bieden heeft. Want de aandacht voor wonen als grondrecht, de nadruk op betaalbaarheid en vermogensongelijkheid zat en zit in het sociaaldemocratisch programma, maar had nog niet altijd de intellectuele onderbouw die er ook bij hoort. Die is er nu wel. En hoe. Ruimtelijke rechtvaardigheid opent een nieuw politiek programma en maakt dwarsverbanden mogelijk tussen het sociaal en ruimtelijk domein. Het essay komt dan ook precies op tijd, de jury beveelt elke linkse wethouder aan het onder het kussen te bewaren. Om van te dromen!

De Banningprijs 2022 gaat naar **Barend Wind** voor zijn essay *Sociaaldemocraat, hou je ogen op de bal*.

Van harte gefeliciteerd!

Op 21 februari heeft Barend Wind in Amsterdam de Banningprijs 2022 ontvangen uit handen van juryvoorzitter Mei Li Vos. De prijs bestaat uit een geldbedrag van € 1000,- en publicatie van het essay in *Socialisme&Democratie*. De overige genomineerden Rimmert Riedstra, Kristan Bakker en Lian Heinhuis ontvangen elk € 250,- euro. Een eervolle vermelding was er tenslotte voor Jelle Holtzapffel.

De jury ontving alle essays kort nadat zij waren ingezonden geanonimiseerd. Pas nadat de jury na haar beraadslaging in unanimitieit kwam tot de vier genomineerden en de uiteindelijke winnaar is bekend gemaakt wie de auteurs van de afzonderlijke essays waren. Alleen bij de ambtelijk secretaris waren de namen bekend, hij heeft daarom slechts als toehoorder en notulist aan de beraadslagingen deelgenomen en had geen stem in de uiteindelijke keuze van de genomineerden of de winnaar.



### *De jury*

De jury van de Banningprijs 2022 bestond uit:

**Mei Li Vos**, Voorzitter

**Wiljan Linders**, Eindredacteur *Socialisme&Democratie*

**Mirjam van Leussen**, Banning Vereniging

**Freek Bruning**, Woodbrookers Barchem

**Camille Creyghton**, Winnaar Banningprijs 2020

**Maarten van den Bos**, Ambtelijk secretaris Banning Vereniging

---